

mij ter zake in
ogd werd onder
dan heb ik het
in opponenten

kelijk groot —
van veel dog-
menbracht. Men
lyijn uit den
den eigen tjd

leer zeer sterk
in de 2de n. l.
16, 7) Augu-
ren door middel
aus discip verbi-
n quia dicitur
l quia creditur!
lat het geloof

terlijk en naar
w. z.: or is in
gustinus beide-
en, on een res-
molsche zaak.
ater. Dit wordt
verschil. Het
t, wanneer het
stelijke, hemel-
leze verbinding
pua creditur".
t met een per-
ekende zaak te
ken is in der
is de scheiding
sterk mogelijk
demiddel is er
are elementen

Bij het avond-
door het (per-
melijk eten en
entio oralis et
e aanvaarding
is er geen
sacrament be-
e zaak en het
jk) geloof, dat
o a parte Dei,
seantwoordt de
chts zoo wordt
„veritas" (van
etie", tot ver-
t door het in-
fferre" (aan-
nemen) indien
angeboden ge-
sacrament, als
is zijde (door
aanvaarden be-
weer zoo uit-
ams acceptam
s utar. C o n-
amentis esse
enus vas fidei
btineat".

ok door Cali-
sacrament uit-
onde zaak en
dat dan onder
le Geref. dog-

van zijn in-
bij zijn vaak
positie neemt
Wernle wil
ook „Nicht-
m.

rijver destijds
bedeeling, dat
naar gedacht
ngenden Un-
te des Chris-
e deelen om-

f Geschichte,
„dan Lepsius"
weergegeven.
t: het is ver-
die Anfänge"
h. Bothabura,
Galilea, het
o, terwijl in
recht, Judas,
Isémanié en
en opstap-

weering van
d op zichzelf
naar gedrukt
is bij heel
onlijke visie
truceeren, in

n het hoofd-
verfinstertien
ein schmale
gen, tanchi

Ein Woel,
Lippen. Die
e-Lider,
ynvolle Auge

matiek) steeds zoowel het objectieve aanbod der genade als de subjectieve aanvaarding der genade door het geloof, zoowel de actio a parte Dei als de actio a parte hominis, worden samengevat. Men kan dus met evenveel recht zeggen, dat in het wezen van het sacrament een driërlei is te onderscheiden: a. de handeling Gods, het daadwerkelijk aanbod der genade in het sacrament; b. de handeling des menschen, de bewuste, persoonlijke geloofsaanvaarding van de in het sacrament aangeboden genade, en c. het teken en zegel. Dat beide eerste „handelingen" (herhaaldelijk wordt in dit verband met nadruk van handelingen, actiones, gesproken!) echter als één worden samengevat in de éne „res", de beteekende zaak (het Verbum Dei), is een recht Augustinische—Calvinistische gedachte. Het onderscheiden van slechts tweeërlei, res en signum, beteekende zaak en teken, is,mits men nu ook de „beteekende zaak" in haar objectief-subjectieven aard erkent, zeker niet een minder gelukkige formulering.

Ik geloof met de gegeven citaten en toelichting mijn theorie ter zake in „Vragen aangaande den H. Doop" als recht Calvinistisch en Gereformeerd te hebben gehandhaafd.

Een enkele schreef, dat hij zich „de oogen uitwreef" bij het lezen mijner theorie. Nu, dat blijkt dan ook wel zeer noodig geweest te zijn. Deze verbaasde lezer herkende en erkende thans zijn oude Instelling.

Voor wij verder gaan één verzuchting. Van groot respect voor zijn bestrijders en van betaamlijke bescheidenheid getuigt deze laatste zinsnede behans niet.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

„Hangt de zegen van de bediening des Woords voor die haar ontvangen samen met den persoon van den Dienaar, met zijn voordracht en met de kwaliteit van de preek?"

Zoo luidt — met eenige wijziging, maar die, ook naar het oordeel van den inzender zelf, naar 'k vertrouw, zijn bedoeling nog te beter uitdrukt — een vraag van een onzer lezers.

Hij licht haar volgenderwijs toe: „Dikwijls wordt mijn stemming onder 't luisteren van meest aan bedorven door 't zich aan mij opdringende gevoel van conventionalisme, het uitsluitend letten op voordracht, verstandelijkheid van den predikant, enz.

Ik heb hier veel over nagedacht.

Moet ik me losmaken van die gevoelens, ze verwerpen, en uitsluitend letten op de goddelijke waarheid, die in de meest gebrekkige, mogelijk onzuiver en onwaarachtig uitgesproken preek ligt?

Ik wil het graag, maar kan het niet. Evenmin als ik in 't dagelijksche leven het gesprokene los kan maken van den sprekenden persoon.

Ik weet niet, hoe hieruit te komen."

Hier hebben we een bij uitstek praktische vraag.

seiner Mutter zu ihm aufgeschlagen. Auge fällt in Auge, als wollten Abgründe des Schmerzes in einander stürzen.

Keine Klage um den Sohn, der aller ihrer Träume Grab geworden ist und nun ein jammervoll verfohltes Leben an einem Schandpfahl endet, kommt über ihre Lippen. Kein Vorwurf, keine Bitterkeit, kein Rechten mit Gott in ihrem Herzen. Nur Liebe noch, letzter Liebe, die mit ihm sterben möchte.

Er will sich zu ihr niederbeugen. Er hat vergessen, dass er angenagelt ist, und reißt an seinen Wunden. Die letzte Menschenseele, die er halten möchte, muss er lassen, die Mutter, die den Glauben an den Sohn geopfert hat, um seine Liebe zu behalten.

Mit schwachem Hauch der eingezwangten Brust bewegt er seine Lippen:

„Weib, sieh, dein Sohn."

Und wieder nach einer Pause zu dem Jünger:

„Sieh, deine Mutter."

Dann wandte er das Haupt zur Seite und löste leise die Umarmung seiner Seele von der ihren. Er hörte noch, wie seine Mutter mit dem Jünger, den er liebte, von dannen ging.

Dann war es still.

Nun waren sie alle fortgegangen, alle, die an ihm geglaubt hatten.

Was blieb ihm noch?

Der Vater lässt mich nicht allein.

Wo bist du, Vater?"

Er versuchte sein todträges „Haupt an des Vaters Brust zu lehnen. Schwer, wie ein lebloser Klumpen, fiel es herab. Ein Schmerz, als ob die Sehnen seines Nackens zerrissen wollten, zwangt ihn, das Haupt zurückzuwerfen, sodass es krachend an den Balken schlug. Der Schmerz weckt ihm alle Sinne auf. Die aufgerissenen Augen starren in das Leere. War alles Licht aus der Welt gewichen? Hatte die Sonne ihren Schein verloren?

Die Welt steht im Gericht!"

Het komt mij voor, dat ik nu het beste releveeren kan een uiterst-merkwaardig werk, dat in 1925 in Duitschland verscheen (al zijn er na Lepsius' geschrift ook eerder boeken verschenen, die dezelfde materie behandelde, maar die ik liever een eigen plaats geef,

Ze raakt een conflict met de persoonlijkheid en het optreden van den Dienaar des Woords, en met inhoud, vorm en voordracht van de preek, waarmee heel wat ernstige hoorders, ook zonder dat ze er zich zoo helder van bewust werden, als onze inzender, zullen te worstelen hebben, en — waarvan de duivel en ons eigen arglistig hart ijverig gebruik maken om de kracht van de bediening des Woords bij ons te breken.

'Zal me daarom verblijden, als ik er iets toe zal kunnen bijdragen, dat conflict op te lossen of althans iets te verzachten.

De kern van de vraag is dan, of er verband is tusschen den zegen van de bediening des Woords voor die haar ontvangen en de persoonlijkheid van den Dienaar, zijn voordracht en de kwaliteit naar vorm en inhoud van zijn preek.

Deze vraag nu, moet m.i., zonder eenigen twijfel, bevestigend worden beantwoord.

Dit volgt met noodzaak uit het feit, dat onze God Zijn Woord niet rechtstreeks, niet op een onmiddellijke wijze, maar middellijk tot ons doet komen.

Tusschen ons en het Woord ligt, ook al komt die bij het rechte, bij het geloovige hooren niet in ons bewustzijn, omdat het geloof allen afstand doet wegvallen — inderdaad een lange weg.

Buiten ons; want het Woord Gods moest eerst te boek gesteld, toen de eeuwen door bewaard, vervolgens vertaald, toen door den prediker bestudeerd en ingedacht, in zijn predikatie verklaard en toegepast, en ten slotte door hem uitgesproken worden, vóór het in den vorm van de preek ons kon bereiken.

Doch dan bovendien ook nog in ons; want als de preek uitgesproken wordt, moet het door het intermediair van de stem van den prediker en van ons eigen gehoor onder ons bereik komen.

En ook daarmee trof het nog niet zijn doel.

Om tot zijn doel te komen, vraagt het den dienst van onze aandacht, van ons verstand, van de kennis der waarheid, die het bij ons veronderstelt, en daarmee van ons geheugen en ons nadenken, ook van onze verbeelding, i. e. w. van heel het apparaat van onzen geest. En dan eindelijk — wat hier overigens buiten beschouwing blijft — moet er nog zijn het geestelijk contact, dat de Heilige Geest bewerkt in den weg des geloofs.

Het Woord Gods, benadert ons derhalve — en daar wilde ik nadruk op leggen — niet onmiddellijk en, ook niet werktuigelijk, maar middellijk en langs zielkundigen weg.

En uit deze verbinding van het middellijke en het zielkundige in den weg, dien het neemt, volgt noodzakelijk, dat de persoonlijkheid van den prediker, en

ik bedoel: „Leben Jesu in Palestina, Schlesien und anderswo", van Joseph Wittig, destijds nog R.-K. priester. Zijn boek is al spoedig op den index geplaatst en hijzelf in '26 gecommuniceerd, omdat hij, wat hij schreef, weigerde te herroepen.

Dit boek is genoemd „der überkonnessionelle Jesus-Roman". Bij de eerste uitgave werd het o.m. van deze woorden begeleid: „Das „Leben-Jesu"-Buch von Joseph Wittig steht unter den Zeichen des Wortes: „Was wir erfahren haben, das bezeugen wir". Nicht was andere erfahren haben, will der Verfasser bezeugen; auch nicht, wie es nur auf dem Wege gelehrten Studiums erfahren hat, sondern wie ihm Jesus im Geist und Leben begegnet ist. Deshalb stellt sich sein Buch ganz ausserhalb der „Leben-Jesu"-Bücher, die in unseren Bibliotheken sind. Es wird zu einem Stück Selbstbiographie, zu einem Ausschnitt heimischer Kultur und Religionsgeschichte, sprengt aber zugleich die alten Gesetze, denen solche Dinge unterliegen. Die Geschichte eines Menschen mit Jesus will es erzählen, ein Evangelium von dem, was ein Mensch heute mit Jesus erlebt, will es sein".

In het eerste hoofdstuk „Evangelium" spreekt de auteur o.m. van de methode zijner Leben-Jesu-Geschiedtschreibung. Ik citeer het volgende: „Das Leben Jesu kann man auf dreifache Weise mitleben: erstens, indem man die Lebensgeschichte Jesu Zeile für Zeile liest, seine Worte und Schicksale ganz lebendig der betrachtenden Seele vorstellt und mit reichem Gemüt Anteil an seinen Freuden und Leiden nimmt; zweitens, indem man ihm nachfolgt als einem grossen Lehrer und Meister des Lebens; drittens, indem man mit ihm zusammenwächst und aus ihm hervorwächst wie die Hebe aus dem Weinstock, indem man also mit ihm eins wird, sein heiliges Fleisch und Blut genieszt und seinen Geist empfängt, indem man durch den Glauben an ihn zu einem anderen Christus neugeschaffen wird, so dass man wie St. Paulus sagen kann: „Nicht ich lebe, sondern Christus lebt in mir".

Nur die dritte Weise ist eigentliches Leben. Wer sie erwählt, wird auch nach der zweiten Weise leben, aber doch ganz anders, als wer nur nach der zweiten Weise leben wollte. Er wird auch, wenn es ihm möglich ist, die erste Weise pflegen, aber nur so, wie ein gereifter Mann die Erinnerungen aus längst ver-

dat ook inhoud, vorm en voordracht van de preek voor onze stichting niet zonder beteekenis kunnen zijn.

Is de persoonlijkheid van den prediker ons sympathiek en boezemt ze ons vertrouwen in, is de inhoud van zijn preek rijk genoeg om onze belangstelling te wekken en onze aandacht gespannen te houden, is de vorm boeiend en de voordracht natuurlijk en levendig, dan helpt en steunt ons dat alles in wat onzerzijds eerste voorwaarde is, om met vrucht voor onze ziel te hooren.

Is er, omgekeerd, bij ons geen vertrouwen in den persoon van den prediker, of is hij ons om gebreken, die we in hem ontdekten niet sympathiek, maakt zijn optreden den indruk, dat hij meer aan zichzelf denkt dan aan zijn hoorders en aan de boodschap, die hij hun heeft te brengen; is zijn preek arm, zijn gedachten gang onordelijk, zijn stijl slordig, zijn voordracht onverzorgd, of opgeschroefd — dan staat dié alles onze eigene werkzaamheid tot recht hooren en daarmee den zegen van de prediking bij ons in den weg.

In zoover is er dus wel terdege verband tusschen den persoon door wien en de wijze waarop het Woord verkondigd wordt, en den zegen van de prediking bij de hoorders.

Dit legt ons, predikers, een ontzaglijke verantwoordelijkheid op. En het is goed, en we mogen er dankbaar voor zijn, dat vragen als die we nu bespreken, er ons aan herinneren. Ze maken er ons opmerkzaam op, dat, als de prediking niet de vrucht draagt, die we begeeren, er minstens zooveel reden is om er ons zelve op aan te zien, als de schuld ervan op onze hoorders te werpen.

Wie de waarheid zoo verpakt, dat de geadresseerde in de verzoeking komt, haar als een monster-zonderwaarde af te wijzen, zal het zwaar te verantwoorden hebben bij die hem de doorzending toevertrouwde.

Doch hier moet nu dadelijk aan toegevoegd, dat de geadresseerden hebben toe te zien, dat ze niet om gebreken in de verpakking de waarheid zelve afwijzen. Er is hier doorgever en afzender.

Precies, als bij een cadeau, dat Vader of Moeder hun kind, op zijn verjaardag, door bemiddeling van een derde doen toekomen.

Beter gezegd: precies als bij een boodschap, die onze Koningin door middel van een harer hofbeambten, tot ons zond.

Om de slordige verpakking van den winkelier, zullen we Vaders of Moeders cadeau niet weigeren in ontvangst te nemen.

En om den persoon van den hofbeampte onzer Koningin of om zijn onhandig optreden tegenover ons, zullen we H. M.'s boodschap niet afwijzen.

gangener Zeit eart und pflegt und traulich aufbewahrt. Jeder Tag, den er neu erlebt, ist ein neuer Tag im Leben Christi. Immer Neues wird er sagen können von seinem Zusammensein und Einssein mit Christus, wie Christus in ihm lebt und in ihm wirkt. Was er sagen kann, wird immer zusammenklängen mit den alten Evangelien. Wenn er es aber—dankbaren Herzens—sagt, wird es sein wie ein neues Evangelium. „Was wir selbst gesehen und erfahren, das bezeugen wir" ¹⁾.

Nu begrypt ge, dat we hier een i. e. g. zeer origineel en eigenaardig boek voor ons hebben en welk een „Evangelium" en welk een verwonderlijk „Jezus-beeld" ons hier gefokend wordt! Wittig handhaaft, op zijn manier, het „einmalige, weltgeschichtliche" karakter van het leven van Jezus, zooals het eens op Palestina's bodem is verloefd, maar verhaalt het, immediaat, verweven met het eigen, heel het huidige, moderne leven. Zijn eenig doel is, de mysteriën van het rijk Gods te doen kennen, daaraan wordt alles ondergeschikt gemaakt. Hij presteert het zoodoende b.v. ook om uit de gelijkenissen van het Evangelie, zelf nieuwe gelijkenissen te scheppen (zie: „Das Gleichnis vom Erlebaum und vom Wasserfall" ²⁾).

Het is mij niet mogelijk 't in een klein citaat te doen kennis maken met Wittig's wijze van beschrijving, we zonden daartoe minstens éene, afgeronde geschiedenis in haar geheel moeten overnemen, wat wij uiteraard moeten nalaten. Maar, waarschijnlijk zult ge, uit een en ander, toch wel eenige idee gekregen hebben van dit wonderlijk verhaal van het leven van onzen Heere, Jezus, den Christus.

Een volgend maal van ditzelfde genre nog nader:

¹⁾ Zweiter, durchgesehener Abdruck, Tübingen, Verlag von J. T. B. Mohr (Paul Siebeck) 1916.

²⁾ A.w. pg. IX.

³⁾ A.w. pg. 307.

⁴⁾ A.w. pg. 308.

⁵⁾ Erster Band, Der Tempelverlag in Potsdam, 1917.

Zweiter Band, 1918.

⁶⁾ A.w. dl. II, pg. 374.

⁷⁾ A.w. dl. II, pg. 337/339.

⁸⁾ De eerste uitgave verscheen in Verlag Joseph Kösel & Friedrich Pustet in Kempten. Ik citeer naar de uitgave van Leopold Klotz-Verlag, Göttingen, 1927. Zie „Begleitwort", pg. VII.

⁹⁾ A.w. dl. I, pg. 5/6.

¹⁰⁾ A.w. dl. I, pg. 92/5.